

Biodynamische landbouw is ontwikkelings-landbouw Veganistisch én biodynamisch. Kan dat?

Voor Joost van Strien was het een zoektocht om het bedrijfsorganisme van zijn akkerbouwbedrijf zo te ontwikkelen, dat het zichzelf in stand hield. Zo groeide Zonnegoed toe naar een 100% plantaardig bedrijf. Het gevolg was dat hij zijn Demeter keurmerk moest inleveren. Klaas-Jan Stiksma en Joep Jeuken van gemengd bedrijf Gaos vinden een biodynamische boerderij zonder dieren niet compleet. | Tekst: Ellen Winkel

< Volgens dit ontwerp legt Joost van Strien een voedselbos aan, een bron van astraliteit

Joost van Strien, Zonnegoed

"Ik voel me heel erg een BD-boer", zegt Joost van Strien. "De kern van biodynamisch is voor mij het verzorgen van de samenhang

Rudolf Steiner

in de Landbouwcursus:

'Gezond is het bedrijf' alleen in zoverre als het zichzelf door zijn eigen veestapel van mest kan voorzien' (pag. 45)

'(Het astrale zweeft in wolken om de plant); maar hier, bij de boom, is die astraliteit veel dichter. Daar is ze dichter, zodat onze bomen verzamelplaatsen zijn van astrale substantie.' (pag. 162)

'(De vogelwereld en de vlinderwereld) samen zorgen er nu op een prachtige manier voor dat de astraliteit op de juiste wijze overal wordt verspreid waar ze aan het aardoppervlak en in de lucht nodig is.' (pag. 166)

'En het voordeel van de vegetarische leefwijze is inderdaad dat we er sterker door worden, omdat we krachten die anders braak blijven liggen in het organisme (...) uit het organisme tevoorschijn halen'. (pag. 191)

(Vruchtbare Landbouw, Rudolf Steiner, uitgave 2017)

van alles wat leeft binnen het organisme van mijn bedrijf. Ik wil het zo organiseren dat het een zichzelf in stand houdend systeem is."

Joost is in 1992 op een gangbaar akkerbouwbedrijf gestart in Ens (Noordoostpolder). In 1997 schakelde hij om naar biologisch en in 2004 naar biodynamisch. Sinds 2021 werkt hij zonder dierlijke mest en heeft hij het Biocyclisch Vegan Keurmerk. Zijn producten brengt hij op de markt als 'No Shit Food'. Omdat dieren binnen het (internatio-

nale) Demeter keurmerk verplicht zijn, heeft Stichting Demeter zijn keurmerk ingetrokken.

Joost: "Vroeger gebruikte ik mest van een biologische veehouder van 25 kilometer verderop. Hij was geen BD-boer en gebruikte gangbaar stro. Dat voelde een beetje als een wond. Omdat ik meer zelfvoorzienend wilde worden, ben ik sinds 2008 gaan experimenteren met maaimeststoffen. Het is veel efficiënter om luzerne en grasklaver recht-

streeks als meststof te gebruiken op de akkers, in plaats van ze eerst naar de veehouder te vervoeren, waar ze door de koe heen gaan, om vervolgens als mest weer terug te komen. Ik zocht ook naar wegen om als biologische sector onafhankelijk te worden van gangbare mest.”

Hij wilde een zichzelf in stand houdend systeem met dieren, maar geen productiedieren. “Ik ben echt een plantenteler. Maar ik wil wel de astraliteit goed verzorgen. Astraliteit

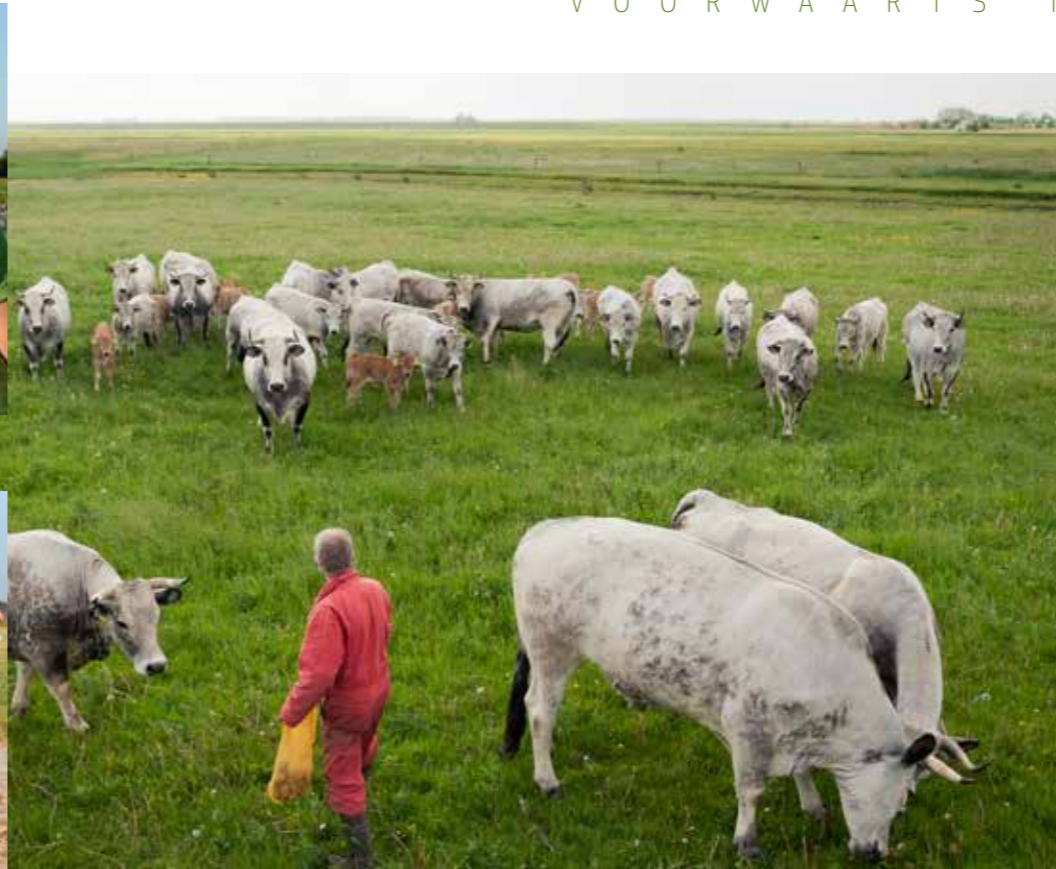
'Je hebt een bepaalde bodemkwaliteit nodig om zonder dierlijke mest te kunnen'

vertaal ik als 'dierlijke diversiteit'. Een koe zorgt voor veel astrale krachten en koeienmest trekt leven aan, insecten. Dus vroeg ik me af: hoe kan ik de astraliteit op een andere manier verzorgen? In mijn ogen vormt de samenwerking van wormen, bijen en vogels een alternatief. Volgens de Landbouwcursus zijn bomen onmisbaar op een landbouwbedrijf. Daarom wilde ik bomen op mijn bedrijf. En omdat ik geen grond uit productie wilde nemen, ben ik gestart met de aanleg van een voedselbos op 5,5 hectare. Dat gaat reeën, egels, hazen, konijnen en vogels aantrekken. Ik zie nu al andere vogels, ook door de vijvers die zijn gegraven.”

Of het weglaten van dierlijke mest iets heeft veranderd aan de bodem, is voor Joost moeilijk te zeggen. “Ik heb de bodem steeds beter zien worden sinds ik biologisch werk, nu 25 jaar. Eerst ben ik ondieper gaan ploegen, toen ben ik gestopt met drijfmest, vijf jaar geleden ben ik helemaal gestopt met ploegen en daarna ook met vaste mest. Veel BD-boeren ploegen, maar daarmee vernietig je veel astraliteit in het bodemleven.”

Zou het bedrijfsorganisme er sterker van worden, net als mensen sterker kunnen worden door vegetarisch te eten, zoals in de Landbouwcursus staat? “Als je kijkt naar ons bedrijfsorganisme, dan doen wij het goed. Je hebt inderdaad een bepaalde bodemkwaliteit nodig om zonder dierlijke mest te kunnen. Als je bodem niet veel leven bevat, te weinig wormen, dan heb je koeien- of geitenmest nodig om het bodemleven te ontwikkelen.”

“Ik ben best wel geschokt en teleurgesteld dat ik vanuit Stichting Demeter niet de gelegenheid krijg om dit te ontwikkelen voor een jaar of vijf. Vanuit ethisch oogpunt kijk ik naar plantaardige alternatieven. Voor de duidelijkheid: ik heb veel waardering voor de BD-veehouderij. Daar moet de veehouderij in de wereld naar toe in mijn ogen. Maar net als hoogleraar Imke de Boer vind ik dat je op akkers die geschikt zijn voor humane voeding geen veevoer moet verbouwen. Dus vind ik dat er ruimte moet zijn om voor de plantaardige kant van de BD een systeem te ontwikkelen dat niet afhankelijk is van productiedieren. Biodynamische landbouw is ontwikkelingslandbouw.”

Klaas-Jan Stikma en Joep Jeuken, Gaos

“Wat het wezen van de BD-landbouw is? Uiteindelijk gaat het om het ondersteunen van de ontwikkeling van de mens door goede voeding.”, zegt Klaas-Jan Stikma aan de keukentafel en Joep Jeuken vult aan: “Planten moeten evenwichtig kunnen groeien en goed kunnen afrijpen. Daar heb je een evenwichtige bodem voor nodig, gevoed door goede mest. De koe is het hoogst ontwikkelde verteringswezen, voor goede voedingskwaliteit heb je goede koeienmest nodig.”

Foto links boven: Klaas-Jan Stikma, links onder: Joep Jeuken

Klaas-Jan en Joep zijn boer op BD-boerderij Gaos in Swifterbant (Flevopolder), een gemengd bedrijf van 50 hectare met koeien (ongeveer 30 volwassen dieren en 30 stuks jongvee) die de helft van het jaar in een natuurgebied lopen en 's winters van eigen gras en stro ongeveer 300 ton vaste mest maken. Ook grazen er ongeveer 10 schapen op de akkerranden en scharrelen er 250 kippen in een voedselbos.

Joep: “Als we net mest hebben gestrooid op

het land, dan voel ik een bepaalde sfeer. Het is een gevoel. En een geur. Een soort verheven sfeer. Astraliteit is een lastig woord, maar voor mij zit de astraliteit in die sfeer. En die heeft een relatie met de voedingskwaliteit.” Klaas-Jan: “Je kan de astraliteit niet alleen met vogeltjes verzorgen, die verspreiden het alleen. Daarnaast brengen dieren diversiteit in het bedrijf, in mensen en kwaliteiten, in werkzaamheden en de natuur. Die sfeer ervaar ik bijvoorbeeld bij koppelbedrijven, waar alleen mest en voer met een vrachtauto heen en weer gereden wordt, al

veel minder.” Joep: “Werk je alleen plantaardig, dan is dat een vorm van specialisatie. Door dieren te houden werk je holistisch. Als je als boer met koeien werkt, ga je een verbinding aan met de aard van het dier. Een verbinding met de natuur.”

Joep: “Veganisme zie ik als reactie op het gebrek aan ethiek in de veehouderij. Maar moet je dan als reactie helemaal geen dieren meer houden? Dat is geen oplossing. Je moet juist werken aan ethiek binnen de veehouderij. Dieren hebben ons nodig.” Klaas-Jan: “Ik heb ook best veel problemen met de veehouderij. We moeten veel minder vlees gaan eten. Ook bij Demeter kan het beter. Zo zouden wij het liefst willen dat we dieren hier in de kudde zouden kunnen slachten. Dan kan de ziel van het gedode dier zich met de kuddeziel verenigen en is er geen stress. Maar dat is ons nog niet gelukt. We hebben nog meer te doen, broederhaantjes eten, kalveren bij de koe, kippen uit de stal, stoppen met ontwormen, ga zo maar door. We hebben nog wel wat te ontwikkelen. Tegelijkertijd kan ook de akkerbouw nog veel beter omgaan met bodem en mest. We zijn wel verwend met zoveel mest, dat moet allemaal minder kunnen.”

Stichting Demeter geeft aan dat vegan en Demeter in de huidige internationaal vastgestelde normen niet te combineren zijn. Lees de toelichting van Stichting Demeter en een interview met Demeter voorzitter Tineke van den Berg over de rol van het dier via bdvereniging.nl/dp-extra